

УДК 94(420) : (45+57) "1979/1991"

САДИКОВА ВІКТОРІЯ,

кандидат історичних наук, викладач історії кафедри військово-гуманітарних дисциплін
Військового інституту телекомунікацій та інформатизації, м. Київ

ГУМАНІТАРНА СПІВПРАЦЯ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ В 1979-1985 рр.

Статтю присвячено вивченню особливостей гуманітарного співробітництва між Великою Британією та Радянським Союзом за умови негативного впливу політичного фактора на розвиток цієї співпраці. Автором наголошено на досить успішних спробах реалізації британсько-радянських двосторонніх культурних проєктів, незважаючи на конфронтацію між країнами в період "Другої холодної війни". Визначено основні напрямки, здобутки та прорахунки співпраці між Сполученим Королівством та СРСР.

Ключові слова: Велика Британія; Радянський Союз; двостороннє співробітництво; гуманітарна галузь.

Постановка проблеми. В умовах стрімкої зміни сучасних міжнародних відносин актуальності набуває вивчення історії міждержавних контактів у періоди як найбільшого протистояння на міжнародній арені, так і успішних спроб подолання кризових явищ шляхом налагодження конструктивної співпраці, зокрема, між Великою Британією та Радянським Союзом у гуманітарній галузі в кінці 1970-х - першій половині 1980-х рр. Розгортання в цей час "Другої холодної війни" негативно впливало на перебіг відносин Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з СРСР. Тож досліджуючи специфіку означеного співробітництва, варто детально вивчити особливості культурного життя Великої Британії та Радянського Союзу в цей період та їх вплив на формування взаємин між обома країнами.

Проблема британсько-радянської співпраці 1979-1985 рр. у сфері культури є актуальною темою для ґрунтовного наукового дослідження ще й з огляду на недостатнє вивчення цієї тематики у вітчизняній та зарубіжній історіографії. Зокрема, проблема співробітництва між Великою Британією та СРСР у гуманітарній галузі впродовж 1979-1985 рр. до сьогодні не була предметом окремого дослідження в наукових колах України, що визначає важливість та цінність питання, що вивчається, для розвитку української історичної науки.

Останні дослідження й публікації з проблеми. У західній історіографії проблема британсько-радянських відносин у гуманітарній галузі не знайшла належного висвітлення. Однак простежити особливості цієї співпраці між країнами можна за матеріалами праці "Радянсько-британські відносини з 1970-х рр." за редакцією британських науковців А. Правди та П. Данка [15]. Проблема впливу внутрішньополітичних процесів у СРСР на перебіг співробітництва з Великою Британією в галузі культури була предметом дослідження німецького історика Д. Кречмара [5] та британських науковців Дж. Робертса [10] й Е. Кросса [13].

Предметно дослідити специфіку британсько-радянського культурного співробітництва, починаючи від визначення політичних умов у Великій Британії та СРСР для такої співпраці до детального дослідження форм таких відносин, удалося радянським науковцям: Ю. Арутюняну, Є. Гуменюку, С. Єроненковій, Ю. Кири-

ченку, Л. Лебєдеву, І. Поліщуку, Б. Піотровському [1 -4, 6, 8, 9, 12]. Російська дослідниця Л. Солнцева [11] наголошувала на важливості для керівництва обох країн культурної співпраці, визначивши найбільш та найменш успішні галузі цього співробітництва, його вагомий здобутки. Констатувати цінність для британсько-радянського співробітництва першої половини 1980-х рр. розвитку культури стало можливим завдяки опрацюванню документів Архіву зовнішньої політики Російської Федерації [7]. Виявити тенденцію до розширення культурної співпраці між Об'єднаним Королівством та Радянським Союзом удалося шляхом опрацювання матеріалів західної періодичної преси [14, 16].

Метою публікації є вивчення особливостей британсько-радянського співробітництва в гуманітарній галузі впродовж 1979-1985 рр. Для досягнення мети передбачаємо вирішення таких завдань:

- з'ясувати передумови розвитку культурної співпраці між країнами;
- простежити еволюцію відносин між Сполученим Королівством та СРСР у гуманітарній галузі в 1979-1985 рр.;
- визначити найбільш пріоритетні сфери двосторонніх британсько-радянських відносин у цей час.

Виклад основного матеріалу. Одним із принципів тетчеризму у Великій Британії була так звана "культурна ініціатива", яка передбачала створення успішної держави, монетаризму, політичної культури, базованої на індивідуалізмі, праві вибору та конкуренції [15]. Регулярні освітні, наукові та мистецькі обміни, які розпочалися між Великою Британією та СРСР ще в 1930-х рр., не були пріоритетним напрямком у культурній політиці британського прем'єра. Хоча, за твердженням британського науковця Джона Морісона, "культурні відносини були чутливим барометром політичних відносин", тобто являли собою інструмент для проведення успішної міжнародної політики та встановлення конструктивних дипломатичних відносин. І навпаки, внаслідок уведення в 1979 р. радянських військ до Афганістану та подій у Польщі на початку 80-х рр. XX століття відбувся спад у динаміці культурних британсько-радянських обмінів [15].

Варто відзначити, що культура СРСР 1970-х - почат-

ку 1980-х рр. частково спиралася на досягнення світової та вітчизняної культури минулого. Однак, ретроспективно оцінюючи радянську культурну політику цього періоду, варто наголосити на догматизмі офіційної ідеології, свавіллі цензури, корупції, бюрократизації політичного механізму за умов декларування народовладдя. Визначення радянської культури як культури, керованої репресивними контрольними структурами, характерне для періоду 1970-х і 1980-х років [5, с. 15]. Хоча згідно з Постановою ЦК КПРС "Про подальше поліпшення ідеологічної, політико-виховної роботи" від 26 квітня 1979 р. перед партійними організаціями, органами культури та творчими союзами було поставлено завдання виховувати високу ідейність та розвивати творчу активність письменників, художників, композиторів, діячів театру та кіно, журналістів [9, с. 6-7].

Значний вплив на культурний розвиток СРСР та інтеграцію останнього до надбань світової культури мав особистісний фактор зміни вищого радянського керівництва. Слід нагадати, що за період з 1979 до 1985 року в Радянському Союзі змінилося чотири Генеральних секретарів ЦК КПРС: Л. Брежнев, Ю. Андропов, К. Черненко та М. Горбачов, який, очоливши у квітні 1984 р. відділ ЦК із міжнародних відносин, із огляду на тяжкий перебіг хвороби К. Черненка, з літа 1984 р. виконував обов'язки Генерального секретаря. Незважаючи на спроби реформування освіти в СРСР у 1970-ті - першій половині 1980-х рр. [1, с. 20], офіційна культурна політика 1984-1985 рр. зробила головним завданням відхід від західних впливів, таким чином ізолювавши себе в 1984-85 рр. від культурної реальності [5, с. 209].

Вивчивши специфіку британського та радянського культурного життя в кінці 1970-х - у першій половині 1980-х рр. варто зосередитись на дослідженні особливостей культурного співробітництва між Великою Британією та СРСР. Європейський континент є одним з основних центрів світової культури. Саме тому більшість міжнародних наукових контактів радянських дослідників належало країнам Європи, зокрема Великій Британії [12, с. 205] з огляду на те, що проблеми двостороннього британсько-радянського культурного співробітництва знаходились у компетенції Британської Ради [15].

У практиці культурного співробітництва між Великою Британією та Радянським Союзом склались багатосторонні форми: обмін спеціалістами та делегаціями діячів культури; спільна робота творчої молоді; взаємне проведення великих масових заходів: днів культури, кінотижнів, фестивалів музики, сучасної пісні, драматургії, контактів між містами-побратимами; обмін колективами художньої самодіяльності, книжковими та фотовиставками. За словами британського дослідника, знавця радянської та російської культури Джона Робертса, зародження конструктивної британсько-радянської співпраці почалося з поїздок до Великої Британії невеликих груп радянських громадян. Гастролювали балетні, оперні, драматичні колективи згідно з контрактами, укладеними між англійськими організаторами В. Хохгаузером та Р. Габбеєм і радянським концертним агентством - Держконцертом. За відсутності налагодженої системи взаємного обміну візитами окремих осіб існували лише два типи гостей із Радянського Союзу: студенти, які приїздили за обміном на навчання та з метою вивчення мови, та невеликі туристичні групи радянських громадян, які отримували як винагороду за певну діяльність поїздку до капіталістичної країни. Приїздили й колективи, створені самостійно:

групи артистів і театральних режисерів, "творчі союзи" яких мали змогу організувати зарубіжні поїздки для своїх членів [10, с. 21].

З метою поглиблення культурних взаємин між Великою Британією та СРСР, керівництвом обох країн було створено центри культурного розвитку: британську Асоціацію "Велика Британія - СРСР" (нині Центр "Британія - Росія") у 1959 р. та радянське Товариство "СРСР - Велика Британія" [15].

Вторгнення наприкінці грудня 1979 р. радянської армії в Афганістан зумовило скорочення британсько-радянських культурних контактів, включаючи візити міністрів та тури відомих театральних, балетних, оперних груп [Там само]. Незважаючи на це, варто зупинитися на галузях, де двостороннє британсько-радянське співробітництво продовжувалось. Прагнучи порушити практично повну монополію Товариства "СРСР - Велика Британія", директор британської Асоціації Дж. Робертс намагався розвинути тісну співпрацю в літературній галузі з іншими організаціями, зокрема з Союзом радянських письменників, за сприяння якого на початку 1984 р. відбувся візит до Великої Британії драматурга М. Роцина та в 1985 р. Ч. Айтматова, який на той час перебував на вершині письменницької слави завдяки романам: "Прощавай, Гульсари!", "Білий пароплав", "І довше століття триває день..." [10, с. 190].

Асоціація зробила значний внесок у потепління відносин із СРСР у культурній сфері, приймаючи в кінці 1981 р. видатного російського поета та прозаїка А. Вознесенського та провівши у вересні 1984 р. в Москві перший британсько-радянський письменницький круглий стіл, присвячений проблемам майбутнього літератури [Там само, с. 186].

Радянські видавництва систематично й у широких масштабах знайомили читачів із творами сучасних британських письменників. Варто відзначити, що Радянський Союз займав одне з перших місць у світі за кількістю виданої перекладеної літератури. За даними ЮНЕСКО, в СРСР перекладеної літератури виходило в п'ять разів більше, ніж у Великій Британії, удвічі більше, ніж у Японії, США та Франції. Після наради з безпеки і співробітництва в Європі, яка відбулась у серпні 1975 р. в м. Гельсінкі, у Радянському Союзі було видано понад 8,5 тисяч творів зарубіжних авторів. На кінець 1984 року витримали по декілька видань у Радянському Союзі книги британських авторів: Ч. П. Сноу, І. Во, А. Мердок, А. Сіллітоу, Дж. Уейна, Дж. Олдріджа, Дж. Б. Прістлі, С. Н. Паркінсона [6, с. 18]. Радянське видавництво "Прогрес" у 1980 р. завершило публікацію 40-томної серії "Майстри сучасної прози", в якій представленими були письменники із тридцяти держав планети, зокрема, із Великої Британії [Там само, с. 19].

У лютому 1984 р. у Лондоні за ініціативою Британського товариства культурних зв'язків із СРСР було відкрито виставку творів англійських авторів, виданих у Радянському Союзі. Відвідувачі виставки не лише дізналися, що в радянській країні перекладено на 46 мов народів СРСР твори більше ніж 300 англійських письменників, але й змогли побачити ці видання [Там само].

Кореспондент американської газети "Дейлі ворлд" Вільям Помрой, відвідавши цю виставку, писав у своїх спогадах: "Виставка, на якій вишикувались ряд за рядом англійські книги, видані в Радянському Союзі, слугує вицерпним спростуванням низькопробної пропаганди, яка намагалася представити радянських людей відірваними від культурного життя західного світу. Однак, якщо

спробувати зібрати переклади радянської літератури, видані в Британії або США, вони зайняли б лише невеликий куточок на цих стендах" [Там само, с. 20].

Варто відзначити особливості британсько-радянської співпраці в галузі театрального життя. У серпні 1979 р. Асоціацією було влаштовано в Лондоні обід для членів трупи Р. Стурра із Тбіліського театру Ш. Руставелі, які прямували на Единбурзький міжнародний фестиваль, де мали представити свої вистави "Кавказьке крейдяне коло" та "Річард III". Шляхом перемовин Д. Робертса із директором "Круглого Дому" - центру розваг у Лондоні Т. Холтом, культурним аташе Великої Британії Р. Смітом та радянським культурним аташе в Лондоні С. Масько 28 січня 1980 р. у "Круглому Домі" в Лондоні відбулася вистава "Річард III", незважаючи на гучні демонстрації за вікнами, присвячені засудженню політики СРСР в Афганістані [14, р. 7-9].

У квітні 1982 р. відбувся візит до Англії трьох діячів московського театального світу: головного режисера МХАТу, керівника делегації О. Єфремова, актриси МХАТу Т. Лаврової та історика театру і критика О. Бартошевича. Їхнє перебування дозволило Асоціації значно розширити мережу театральних контактів між Великою Британією та СРСР. Асоціацією "Велика Британія - СРСР" було організовано візит, під час якого до СРСР мали приїхати Ф. Данлоп, керівник Единбурзького міжнародного фестивалю та директор Театру комедії Т. Холт із метою проведення важливих ділових зустрічей із театральними діячами Радянського Союзу [10, с. 223].

У липні 1983 р. радянським Міністерством культури було надано дозвіл керівнику Театру на Таганці Ю. Любимову на здійснення постановки "Злочин та кара" на сцені лондонського театру "Хаммерсміт" 6 вересня 1983 р., яка зацікавила британську публіку [Там само, с. 177].

У кінці 1970-х - на початку 1980-х рр. значно розширився книгообмін радянських бібліотек із зарубіжними. У Радянському Союзі було створено систему збереження, обробки, реферування, перекладу, видання та поширення зарубіжних періодичних та неперіодичних видань [3, с. 11-13]. Захищати авторські та матеріальні права радянських та іноземних авторів та сприяти розвитку міжнародного культурного співробітництва на початку 1980-х рр. було покликане Всесоюзне агентство з охорони авторських прав (ВААП), створене в 1973 р. Із видавничими фірмами Великої Британії та інших капіталістичних держав Радянським Союзом було підписано низку угод щодо підготовки та випуску біля 260 спільних видань [6, с. 32].

Із моменту утворення Національного комітету істориків Радянського Союзу (1955 р.) між державами почали створюватися двосторонні комісії істориків СРСР зі знавцями історії Сполученого Королівства, Болгарії, Угорщини та ін. [12, с. 205]. Глибока економічна криза в СРСР вплинула на відтермінування двосторонніх конструктивних колоквиумів між радянськими та британськими дослідниками в галузі історії, запланованими на 1982-1983 рр. [12, с. 209]. Однак варто наголосити на зростаючому інтересі західних істориків до встановлення двосторонніх зв'язків із радянськими науковцями - академіками Ю. В. Бромлеєм, М. П. Кімом, А. Л. Нарочницьким, М. В. Нечкіною та ін. [12, с. 210].

Окрему увагу варто приділити двосторонній британсько-радянській науково-дослідній роботі, проведеній науковцями із СРСР у територіальних водах Великої Британії з дозволу британської влади. Зокрема, дос-

лідженням шхуною "Зоря" в порту Грюнтвікен 1-5 серпня 1982 р. водного простору з метою складання магнітних карт для застосування їх у мореплаванні [7, арк. 10]; участі вчених радянської експедиції з науково-дослідного корабля "Академік Курчатова" у порту Дувр з 4 до 6 червня 1982 р. у симпозиумі, проведеному Британським інститутом океанографічних досліджень "Вормлі" [Там само, арк. 12-13]; комплексному вивченню науково-дослідним кораблем СРСР "Академік Вернадський" у кінці серпня - на початку вересня 1982 р. Карибського басейну, а саме: економічної зони заморської території Великої Британії - острова Монтсеррат в інтересах міжнародного проекту "МОКАРИБ" [Там само, арк. 17-19].

На початку 1980-х рр. СРСР став предметом зацікавленості ряду британських кінематографістів, серед яких Е. Тодд, Дж. Лоренс. Режисеру телереклами Х. Хадсону вдалося зняти повнометражний фільм, присвячений олімпійській тематиці, під назвою "Вогняні колісничі" та отримати за нього "Оскара" за кращий фільм у 1981 р. [10, с. 223]. У 1982 р. Асоціацією було організовано обмін візитами режисерів, авторів науково-популярних фільмів. Інститутом кіно Великої Британії було доручено режисерів Т. Дойлу організацію в Національному кінотеатрі в 1984 р. Тижня радянського телебачення. У листопаді 1985 р. Т. Дойлом було знято для телебачення Бі-Бі-Сі дві програми під назвою "Радянське ТВ: факти і випадки". Того ж року в Національному кінотеатрі пройшов сезон фільмів радянських режисерів-жінок [10, с. 229].

За словами радянського дослідника Л. Лебедева, фільми капіталістичних країн у Радянському Союзі користувалися більшим попитом, аніж радянські стрічки в Сполученому Королівстві, які подавалися лише для вузького кола глядачів [6, с. 79]. Станом на 1 січня 1985 р. радянська організація Держтелерадіо співпрацювала вже зі 106 компаніями з розвинутих капіталістичних країн, зокрема і з Великою Британією. Серед показаних деякими британськими телеорганізаціями радянських художніх телефільмів були: "Ходіння по муках", "Місце зустрічі змінити не можна", "Червоне й чорне", "Іронія долі", "Уроки французької" [4, с. 38].

Джерелом інформації про взаємини двох країн у сфері музики були огляди діяльності британської Асоціації. В огляді за 1979 р. відзначалось: "Ми пригостили обідом М. Плетньова, переможця конкурсу ім. П. Чайковського 1978 р., і К. Блекшо, одного з лауреатів того ж конкурсу. Під егідою Асоціації Д. Воррак, автор біографії П. Чайковського і керівник Фестивалю в м. Лідсі, разом з оксфордським музикознавцем Х. Макдональдом здійснили робочий візит у Москву, Мінськ і Ленінград [16, р. 13]. В огляді діяльності Асоціації за 1980 р. подавалась інформація про запис інтерв'ю для Бі-Бі-Сі з диригентом Г. Рождественським у присутності членів Асоціації. Заслугою Г. Рождественського було виконання другої симфонії Шнітке в Лондоні в 1980 р., здійснене ним із Симфонічним оркестром Бі-Бі-Сі. Окрім цього, Асоціацією було влаштовано приїзд радянського композитора С. Губайдуліної на Хаддерсфілдський фестиваль сучасної музики [16, р. 13].

Слід наголосити на тому, що на початку 1980-х рр. радянська музика вступила в стадію популяризації, що засвідчило проведення вперше в Москві в травні 1981 р. міжнародного музичного фестивалю [2, с. 12]. У кінці 1970-х рр. продовжувалося поступове розширення фольклорного руху. На початку 1980-х рр. викладач Ленінградської консерваторії А. Мехнецов організував у

Великій Британії декілька абонементних циклів: "Музика руських обрядів і свят", "Традиції стародавньої руської музики" [11, с. 116].

Окрему увагу варто приділити міжнародним виставкам радянської книги, яких у першій половині 1980-х рр. відбулося більше 2 тисяч у Великій Британії, Фінляндії, Австрії та ін. [4, с. 32]. Цікаві виставки та концерти, які значно поглибили британсько-радянське культурне співробітництво, відбулися й під час Тижня Британії в м. Новосибірську в 1983 році [10, с. 183]. Варто згадати й про радянські індустриальні виставки, проведені в Лондоні в 1961, 1968 та 1979 рр. як засіб пропаганди культури СРСР [13, р. 285]. Для плідної співпраці в галузі культури між Великою Британією та СРСР необхідно було підготувати нормативно-правову базу та провести низку заходів, які б забезпечили значне посилення взаємної зацікавленості вишів, підприємств, організації, наукових та культурних закладів у співробітництві [8, с. 8-9]. Однак такої ґрунтовної правової бази двосторонніх британсько-радянських відносин у цей період не було створено.

Таким чином, британсько-радянське культурне співробітництво 1979-1985 рр. було плідним та цінним для обох країн з огляду на низку важливих зустрічей, обмінів та домовленостей у всіх галузях гуманітарної політики Великої Британії та СРСР, серед яких науково-дослідна робота, книгообмін, музика, кіно. Водночас варто наголосити на негативному впливі політичного чинника (а саме подій в Афганістані та Польщі) на розвиток цієї співпраці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнян Ю. Многообразие культурной жизни народов СССР / Ю. Арутюнян, Л. Дробижева. - М. : Мысль, 1987. - 303 с.
2. Гуменюк Е. Расцвет советской многонациональной культуры / Е. Гуменюк. - К. : Из-во "Знание УССР", 1983. - 16 с.
3. Ероненкова С. Д. Основные направления развития культурно-просветительной работы в СССР (1980-1987 гг.) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. ист. наук :

спец. 07.00.02 - всеобщая история / С. Д. Ероненкова. - М., 1988. - 21 с.

4. Кириченко Ю. Культурный обмен: 10 лет после Хельсинки / Ю. Кириченко. - М. : Прогресс, 1985. - 184 с.
5. Кречмар Д. Политика и культура при Брежнев, Андропове и Черненко. 1970-1985 гг. / Д. Кречмар ; [пер. с нем. М. Ратгауз]. - М. : АИРО - XX, 1997. - 316 с.
6. Лебедев Л. Правда и ложь о культурном обмене / Л. Лебедев. - Ленинград : Лениздат, 1985. - 112 с.
7. Ноты Посольства СССР в Великобритании Министерству иностранных дел и по делам Содружества Великобритании // Архив внешней политики Российской Федерации, ф. 162, оп. 59, п. 357, д. 1, л. 10, 12-13, 17-19.
8. Основные направления перестройки высшего и среднего специального образования в стране. - К. : Высшая шк., 1987. - 86 с.
9. Полищук И. Расцвет советской культуры / И. Полищук, Е. Сластенко. - К. : Из-во "Знание" УССР, 1980. - 22 с.
10. Робертс Дж. Говорите прямо в канделябр: культурные связи между Британией и Россией в 1973-2001 гг. / Дж. Робертс ; [пер. с англ. Л. Ю. Столяровой ; под ред. В. А. Скороденко] - М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2001. - 341 с.
11. Самодетельное художественное творчество в СССР. Очерки истории. Конец 1950-х - начало 1990-х годов / [глав. ред. Л. П. Солнцева]. - СПб. : Дмитрий Буланин, 1999. - 469 с.
12. Советская культура: история и современность / [отв. ред. Б. Б. Пиотровский]. - М. : Наука, 1983. - 431 с.
13. A people passing rude: British responses to Russian culture / [ed. by Anthony Cross]. - Cambridge : OpenBook Publishers, 2012. - 331 p. doi: 10.11647/obp.0022
14. Calvert A. Moscow Echoes - The Theatre Scene / A. Calvert // Britain - USSR. - 1982. - № 62. - P. 7-9.
15. Soviet-British Relations Since the 1970s [Електронний ресурс] / [ed. by Alex Pravda, Peter J. S. Duncan]. - Cambridge University Press, 1990. - Режим доступу : http://books.google.ru/books?id=Duv_hZrxcmEC&pg=PA172&lpg=PA172&dq=soviet-british+culture+relations&source=bl&ots.
16. Warrack J. As Time Goes By / J. Warrack // Britain - USSR. - 1980. - № 57. - P. 13.

Садыкова Виктория,

кандидат исторических наук, преподаватель истории кафедры военно-гуманитарных дисциплин Военного института телекоммуникаций и информатизации, г. Киев

ГУМАНИТАРНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ВЕЛИКОБРИТАНИИ И СОВЕТСКОГО СОЮЗА В 1979-1985 гг.

Статья посвящена изучению особенностей гуманитарного сотрудничества между Великобританией и Советским Союзом при условии отрицательного влияния политического фактора на развитие этого сотрудничества. Автором отмечены достаточно успешные попытки реализации британо-советских двусторонних культурных проектов, несмотря на конфронтацию между странами в период "Второй холодной войны". Определены основные направления, достижения и просчеты сотрудничества между Соединенным Королевством и СССР.

Ключевые слова: Великобритания; Советский Союз; двустороннее сотрудничество; гуманитарная отрасль.

Sadykova Viktoriia,

Candidate of historical sciences, Ph.D., teacher of history of humanities military department of Military Institute of Telecommunications and Informatization, Kyiv

HUMANITARIAN COOPERATION BETWEEN GREAT BRITAIN AND THE SOVIET UNION IN 1979-1985

The aggressive foreign policy of the Soviet Union and insufficient dynamic development of Soviet culture of the late 70's of XX century led to a slowdown in the British-Soviet cultural relations, including the prohibition of

exchange visits between Ministers of Culture of both countries and bilateral tours of theatre, ballet and opera groups.

In order to strengthen cultural relations between the UK and the Soviet Union, the leadership of both countries established centers of cultural developments like the British Association "Great Britain - USSR" and the Soviet Society "USSR - United Kingdom (UK)". Top priority areas of bilateral relations between the leadership of the United Kingdom and the Soviet Union were literary industry which included publishing scientific literature, expansion of book exchange between Soviet and British libraries, exhibitions of works of literature, such as the exhibition of the works of British authors, published on the territory of the Soviet Union in 1984; theatrical sphere, which included exchange visits of the UK and the USSR theater personalities (F. Dunlop, T. Holt, O. Yefremov T. Lavrov, A. Bartoshevycha) to study the trends of Performing Arts and review of countries' repertoire; contacts in the field of historical sciences by creating among States bilateral commission of historians of the USSR and the UK; research work done by Soviet specialists in the territorial waters of the United Kingdom with the permission of the British government; cooperation in the field of cinema presented directors and actors exchange visits of both countries carrying out the Soviet television Week in 1984 in the National theater of Great Britain; and constructive cooperation in the field of music, which demonstrated the International Music Festival in May 1981 in Moscow and performances of the Moscow Philharmonic, "Music of Russian rites and festivals" and "Tradition of ancient Russian music" in the early 1980's in UK.

British-soviet system of contacts in the sphere of culture was a tool for establishing successful diplomatic relations between Great Britain and the Soviet Union.

Keywords: *Great Britain; the Soviet Union; bilateral cooperation; humanitarian field.*

REFERENCES

1. Arutyunyan, Yu. (1987), The variety of the cultural life of the USSR, *Mysl*, Moscow, 303 p. (rus).
2. Humenyuk, Ye. (1983), The heyday of the Soviet multinational culture, "Znanye USSR", Kyiv, 16 p. (rus).
3. Eronenkova, S. (1988), *The main directions of development of cultural and educational work in the Soviet Union (1980 - 1987)*, Abstract of thesis for the degree of candidate of historical sciences in speciality 07.00.02 "World History", Moscow, 21 p. (rus).
4. Kyrychenko, Yu. (1985), Cultural exchange: 10 years after the Helsinki, *Progress*, Moscow, 84 p. (rus).
5. Krechmar, D. (1997), Politics and Culture under Brezhnev, Andropov and Chernenko. 1970 - 1985 years, *АИРО - XX*, Moscow, 316 p. (rus).
6. Lebedev, L. (1985), Truth and lies about cultural exchange, *Lenyzdat*, Leningrad, 112 p. (rus).
7. Archive of Russian foreign policy, f. 162, op. 59, p. 357, d. 1, p. 10, 12-13, 17-19 (rus).
8. *The main directions of restructuring of higher and secondary special education in the country* (1987), Vysshaya shkola, Kyiv, 86 p. (rus).
9. Polyshchuk, I. (1980), The flourishing of Soviet culture, *Znanye USSR*, Kyiv, 22 p. (rus).
10. Roberts, Dzh. (2001), Speak directly into the chandelier: cultural relations between Britain and Russia in 1973 - 2001, *Rossiyskaya polytycheskaya entsyklopedyya (ROSSPEN)*, Moscow, 341 p. (rus).
11. Amateur art in the Soviet Union. Sketches of history. The end of 1950 - beginning of 1990 (1999), *Dmitry Bulanin Publisher*, St. Petersburg, 469 p. (rus).
12. Soviet Culture: Past and Present (1983), *Nauka*, Moscow, 431 p. (rus).
13. Cross, Anthony [ed.] (2012), A people passing rude: british responses to Russian culture, *OpenBook Publishers*, Cambridge, 331 p. (eng). doi: 10.11647/obp.0022
14. Calvert, A. (1982), *Moscow Echoes - The Theatre Scene*, Britain - USSR, № 62, p. 7-9 (eng).
15. *Soviet-British Relations Since the 1970s* (1990), Cambridge, Cambridge University Press, available at: http://books.google.ru/books?id=Duv_hZrxmEC&pg=PA172&lpg=PA172&dq=soviet-british+culture+relations&source=bl&ots (eng).
16. Warrack, J. (1980), As Time Goes By, *Britain - USSR*, № 57, p. 13. (eng).

© Садикова Вікторія

Надійшла до редакції 14.07.2016